

Czesław Głombik: Martin Grabmann i polska filozofia katolicka. Uniwersytet Śląski, Katowice 1983. 144 stran.

Encyklika Lva XIII. Aeterni Patris znamenala začátek rozvoje novotomismu, který však zdaleka nepředstavuje jednotný proud, nýbrž se od počátku vnitřně diferencuje. Prvním směrem byla skupina novotomistů kolem římského Angelica a univerzity ve švýcarském Freiburgu, kterou můžeme charakterizovat jako konzervativní, zastávající názor, že Tomáš Akvinský v zásadě vyslovil vše, co je ve filozofii potřebné vyslovit, a že tedy postačí postupovat způsobem, který naznačil. Druhý proud, který reprezentuje mj. kardinál Mercier, pokládán za inspirátora uvedené encykliky, usiloval o další rozvoj katolického filozofického myšlení a neuzavíral se přitom pouze do rámce tomismu. Zájem obou směrů o středověk pak vedl některé katolické badatele k intenzivnímu studiu středověké filozofie. Patřil mezi ně i Martin Grabmann.

Polský novotomismus a novoscholastika na rozdíl od naší novotomistické literatury představuje velice široký okruh autorů, kteří působili nejen ve své vlasti, ale měli ohlas i za jejími hranicemi. Je pochopitelné, že si současná polská marxistická filozofie klade otázku zdrojů a inspirace polského katolického myšlení. Je to zřejmé i z prací polského historika filozofie Czesława Głombika. V posledním období vydal dvě práce, jejichž ústředním tématem jsou právě inspirace polské katolické filozofie a teologie kultury. První z nich *Metafyzika kultury* s podtitulem *Grabmann, Maritain, neoscholastika polska* vydalo v roce 1982 nakladatelství Książka i Wiedza ve Varšavě, druhá práce *Martin Grabmann i polska filozofia katolicka* vyšla v Katowicích v roce 1983. Značný prostor v obou pracích je věnován analýze polské novoscholastiky a novotomismu ve vztahu ke kultuře a jsou v nich rozebírány zejména názory I. B. Radziszewského, K. Waise, W. Kornilowicze, J. Woronieckiego, K. Kowalského, H. Romanowského (v práci *Metafyzika kultury*) a A. Birkenmajera a K. Michalského (v knize *Martin Grabmann a polská katolická filozofie*). V obou pracích je předmětem zájmu Cz. Głombika osobnost a dílo Martina Grabmanna. Zatímco v práci *Metafyzika kultury* je provedeno srovnání Grabmanna s Maritainem, druhá z Głombikových knih obsahuje v první kapitole zevrubný výklad o životě a díle M. Grabmanna, o zdrojích jeho koncepce dějin filozofie a pojetí kultury.

V první z uvedených prací pokládáme za významný pokus o typologii katolické filozofie kultury. Głombik rozlišuje dva přístupy. První pojetí nazývá historicko-genetickým, druhé (J. Maritain) systémově-kritickým. Reprezentantem prvního pojetí je pro Głombika právě Martin Grabmann (1875—1949), německý teolog a historik filozofie, mj. autor práce *Die Geschichte der scholastischen Methode* (1909) a klasické novotomistické práce z oblasti filozofie kultury *Die Kulturphilosophie* des hl. Thomas von Aquin (1925).

Głombik charakterizuje Grabmanna jako historika filozofie, který se specifickým využitím kategorií tradice a dědictví hledá „ducha epochy“ a odpověď na otázku, zda si scholastika jako základ filozoficko-teologického postoje středověkých myslitelů udržuje význam i v následujících obdobích a zda může tvořit teoretický základ novověkého filozofického výkladu světa. Autor rozebírá základní zdroje Grabmannova myšlenkového postoje, kterými byly názory F. Ehrleho (německého jezuita, generálního prefekta vatikánské knihovny, později kardinála) a H. Denifleho (rakouského dominikána a dlouholetého vatikánského archiváře). Grabmann hájil myšlenku, že scholastika může plnit roli východiska novověkého výkladu světa. Zdůrazňoval, proč není vázána pouze na středověk, zamýšlel se nad tím, proč určitý typ myšlení může „žít“ i později, v jiných společenských souvislostech.

Głombik ukazuje, že Grabmannovo pojetí kultury se opírá o tomistickou metafyziku. Kultura musí být podle Grabmanna vztažena k něčemu obecnějšímu, Grabmann jí tedy teologizuje, současně však si je vědom, že je spojena s lidskou činností, jeho pojetí se opírá o tomistickou antropologii.

Głombikův výklad Grabmannovy katolické filozofie a teologie kultury ukazuje na odlišnosti, které existují mezi Grabmannem a Maritainem. Maritain totiž chápal smysl studia Tomášova díla a současnou úlohu tohoto myšlení poněkud jinak. Podle něho měl tomismus vnikat do současnosti, umožnit i přetvoření světa a nový křesťanský typ „konkrétního ideálu historického“. Z toho plyne i jiný vztah ke středověku, jehož politický obraz a kulturu Maritain relativizuje, odmítá pouhý návrat ke středověku u vědomí potřeby vývoje křesťanské civilizace.

Cz. Głombik ovšem současně ukázal, že oba postoje jsou ve svých základech

shodně, protože při rozvíjení katolické koncepce filozofie kultury vycházejí z to-
mismu a reagují, byť odlišně, na situaci, v níž se katolicismus zejména ve 20. století
ocitá. Důvod, proč katolické myšlení zvýšenou měrou reflektuje problém kultury,
je podle Glombika nutno spatřovat především v tom, že se prohlubuje sekularizace
kultury a katolicismus ztrácí postupně vliv na filozofii, vědu, morálku, umění a způ-
sob života lidí. Není náhodou, že tato situace vnesla do katolického myšlení problém
vztahu k tradici, který v pojetí některých autorů vede k myšlence návratu ke stře-
dověkému kulturnímu ideálu, jenž se má v současném světě stát činitelem duchovní
stabilizace a základem kulturní orientace. S tím souvisí i názor, že je třeba obnovit
ideál středověkého teocentrického humanismu jako náhradu novodobého humanismu
antropocentrického.

Glombikovy práce mají přes jisté oslabení pozornosti směrem ke společenským
souvislostem analyzovaných jevů ve filozofickém myšlení nesporný význam v tom,
že ukazují na smysl katolické filozofie kultury, která nevede k vytváření křes-
ťanské kultury, jež by se rozvíjela vedle kultury světské, ale k tomu, aby kultura
byla zcela prostoupena křesťanskými hodnotami. Práce Cz. Glombika je prací histo-
rika filozofie, je cenným zdrojem informací a metodologických podnětů.

Jan Zouhar

Michal a Martin Svatošovi: Živá tvář Erasma Rotterdamského, Vyšehrad, Praha 1985, 382 stran. Petr Horák: Svět Blaise Pascala, Vyšehrad, Praha 1985, 374 stran.

S vrocením 1985 vyšly ve sličné a bohatě ilustrované „černé edici“ Vyšehradu
dvě knihy věnované osobnostem, které mají základní význam pro formování novo-
dobého evropského myšlení — Erasmusovi Rotterdamskému a Blaise Pascalovi. (Ri-
kám této vyšehradské edici „černá“ podle barvy desek, přebalu a předsádky jed-
notlivých svazků, jinak totiž nemá tato řada oficiální pojmenování.) Jména Erasmus
a Pascal nejsou ovšem pro naši kulturní veřejnost žádnými objevy. Erasmovo nej-
známější dílo Chvála bláznivosti vyšlo u nás v poslední době hned dvakrát (v roce
1966 a 1986), výbor ze slavných Pascalových Myšlenek v roce 1973. Tato skutečnost
v nových publikacích ovlivnila především výběr ukázek z Erasмова a Pascalova
díla; v obou případech jde vlastně o „čítanky“ s úvodní studií. Svatošovi se ve
svém výboru zaměřili především na Erasmove Obvyklé rozhovory, Rukověť křesťan-
ského rytíře (tu přetiskují v prvním českém překladu z roku 1519) a na Erasmove
korespondenci; aby byl výbor co nejrepresentativnější, je zde vedle Erasмова Vlast-
ního životopisu, kdysi populárních Výroků feckých mudrců a dalších drobných
prací přece jenom i několik úryvků z Chvály bláznivosti. Do pascalovské antologie
zařadil Petr Horák — ve spolupráci se Stanislavem Sousedíkem — velkou část Pas-
calových Listů venkovanovi (známých u nás i pod názvem Listy proti jezuitům),
drobnější pojednání Rozhovor s panem de Saci, O geometrickém duchu, O umění
přesvědčovat a Spisy o milosti (I. a II.); čteme tu však v prvních českých překla-
dech i spis Aurelia Augustina O milosti a svobodném rozhodování a výňatky z roz-
sáhlého díla Cornelia Jansenia Augustinus. (Protože překládat filozofické a
teologické texty je náročná odborná práce, uvedme, že Erasmove práce jsou tu
v překladech Rudolfa Mertlíka, Dany Martínkové a Martina Svatoše, Pascalovy,
Augustinovy a Janseniovy v překladech Petra Horáka a Stanislava Sousedíka.)

O Erasmusovi se u nás psalo zatím méně než o Pascalovi (nechávám tu stranou
české vydání knihy S. Zweiga Triumf a tragika Erasma Rotterdamského z roku
1970). To se odráží i ve studiích Michala a Martina Svatošových O Erasmusovi (s. 17 až
103); je v ní v podstatě všechno, co se od úvodu k vybraným textům běžně očeká-
vá: informace o Erasmově době, o jeho životě a pracích, o jeho vztahu k českým
zemím a ovšem i celkové zhodnocení Erasмова díla, jeho snažení. (Je pochopitelné,
že se autoři přisílí o historických osobnostech snažit čtenáře přesvědčit, že existuje
hned celá řada důvodů, proč se k jejich postavám „musíme vracet“, že jejich dílo
je „stále živé“, „stále aktuální“, podnětné, že je nám v tom či onom přikladem
atp. Domnívám se, že bychom při takových příležitostech měli zdůrazňovat, že se